

ЛИСТ надходить у п'ятницю. Конверт розрізаний і повторно заклеєний стикером, звісно ж, як і завжди: «Перевірено задля вашої безпеки — ПАКТ». У поштовому відділенні цей лист неабияк усіх спантеличив. Клерк відкрив його, прочитав, передав своєму безпосередньому начальникові, відтак — вищому керівництву. Та зрештою лист визнали безневинним і надіслали адресатові. Зворотної адреси немає, лише поштова марка Нью-Йорка, наклеєна кілька днів тому. На конверті написане його ім'я — Птах, отже, лист від мами.

Він уже давно не Птах.

— Ми назвали тебе Ноем на честь дідуся, батькового тата, — якось сказала мама. — Птахом ти назвався сам.

Коли він промовляв це слово, то почував цілковиту гармонію. Це було створіння, яке земля не здатна втримати, — маленьке, прудке. Допитливо цвірінькає й настовбурчує пір'ячко.

У школі ідеї не оцінили. Птах — це не ім'я, сказали вони. Його звати Ной. У виховательки з дитсадка аж дим із вух ішов:

— Він не реагує, коли я його кличу. Відгукується лише на Птаха.

— Бо він і є *Птах*, — відповіла тоді мама. — Він відгукується на ім'я Птах, то, будь ласка, так до нього і звертайтеся. До біса те свідоцтво про народження.

На всіх конвертах, що надходили зі школи, вона маркером замальовувала ім'я Ной, а натомість писала «Птах».

Така вже була його мама — тверда і невблаганна, коли дитина потребувала допомоги.

Зрештою школа пішла на поступки, хоча надалі вчитель завжди брав Птахове ім'я в лапки, наче гангстерське прізвисько. «Шановний "Птаху", будь ласка, нагадай мамі підписати дозвіл

на екскурсію. Шановні містере та місіс Гарднери, «Птах» уважно і з повагою ставиться до навчання, але йому варто бути зосере- дженішим на уроках». Так було до його дев'яти років. А тоді мама пішла, і він став Ноєм.

Батько сказав, що це на краще і він більше нікому не дозволить називати його Птахом.

— Якщо хтось тебе так назве, — сказав він, — поправ їх. Мов- ляв, «вибачте, але це не моє ім'я».

Це була одна з багатьох змін, відколи мама пішла від них. Нова квартира, нова школа, у батька — нова робота. Цілковито нове життя. Так, наче батько хотів змінити геть-чисто все, щоб мама — якщо раптом захоче повернутися — не знала навіть, де їх шукати.

Торік, дорогою додому, він перестрів на вулиці свою колишню виховательку.

— О, привіт, Ною, — сказала вона. — Як справи?

Він так і не второпав, чи то жаль був у її голосі, чи самовдо- волення.

Тепер йому дванадцять. Він уже три роки Ной, але це ім'я все одно скидається йому на гелловінську маску, гумову й незручну, — він геть не розуміє, як її носити.

Аж ось раптом — лист від мами. Почерк начебто схожий, та й ні- хто більше так його не назвав би. *Птах*. Після всіх цих років він іноді забуває її голос. Коли намагається відтворити його в пам'яті, той тікає, наче тінь, яка розчиняється в темряві.

Руки його тремтять, коли відкриває конверт. Минуло три роки без жодних звісток, але тепер він нарешті все зрозуміє. Чому вона пішла. Де була.

Але всередині — нічого, лише малюнок. Увесь аркуш від краю до краю вкритий малюнками завбільшки з монетку: коти. Вели- кі, маленькі, смугасті, триколірні, двоколірні, сидять із настов- бурченими вухками, вмивають лапки, валяються в калюжках сонячних променів. Намальовані похапцем. Колись давно мама так розмальовувала його паперові пакети з обідом, та й сам він часом малює таке в зошитах. Лише кілька ліній, але форма впі- знавана. Яскрава. Це все. Жодного речення, ба навіть жодного

слова, просто кіт за котом, виведені кульковою ручкою. Щось у цьому є, це викликає якийсь спогад, але він не може його упіймати.

Перевертає аркуш у пошуках підказок, але зі зворотного боку порожньо.

— Чи пам'ятаєш ти щось про маму? — якось запитала в нього Сейді.

Вони були на дитячому майданчику, на самому вершечку гірки, і слизьке полотно розкинулося в них під ногами. П'ятий клас, останній, у якому існує велика перерва. Усе для них замаленьке, розраховане на малюків. По той бік заасфальтованого майданчика бігають їхні однокласники: «Я йду шукати!».

Насправді він пам'ятав, але нікому не хотів розповідати, навіть Сейді. Вони обоє не мали мам, і це зближувало, та причини були зовсім різні. Неоднакове сталося з мамами.

— Не дуже, — відповів він. — А ти про свою?

Сейді взялася за перекладину і повисла, напружила руки, ніби збирається підтягнутися.

— Тільки те, що вона була героїною, — відповіла та.

Птах нічого на те не сказав. Усі знали, що батька-матір Сейді позбавили батьківських прав, і тому вона потрапила у прийомну сім'ю й опинилась у їхній школі. Про них говорили різне: буцімто мама в Сейді була чорна, а тато — білий, але вони симпатизували китайцям і продавали Америку. Про Сейді теж різне казали: що коли офіцери прийшли по неї, вона вкусила одного і з криками побігла назад до батьків, аж її довелося закувати в наручники. І що це в неї вже не перша нерідна сім'я: її кілька разів передавали з рук у руки, бо вона — суцільна проблема. Подейкували, що навіть після того, як її забрали в батьків, ті й надалі виступали проти ПАКТу, наче їм було байдуже, чи повернеться донька; що буцімто їх узагалі арештували й вони зараз десь сидять за ґратами. Він підозрював, що про нього теж різне пліткують, але не хотів знати, що саме.

— Хай там як, — править далі Сейді, — коли я виросту, повернуся в Балтимор і знайду їх обох.

Хоч вони й навчалися в одному класі, Сейді була на рік старша за Птаха і не давала йому про це забути. «Довелося лишити її на другий рік, — шепотілися інші батьки із сумом у голосі, забираючи своїх дітей зі школи. — Через *виховання*. Але навіть це їй не допомогло».

— Як? — спитав Птах.

Сейді не відповіла, а за хвилину відпустила перекладину й осіла на гірці поруч із ним — маленька непокірна купка одягу. Наступного року Сейді зникла, щойно закінчився навчальний рік. Почався сьомий клас, і Птах знову зостався сам-самісінький.

Уже п'ята. Батько скоро буде вдома і, якщо побачить листа, змусить Птаха його спалити. У них не лишилося жодних маминих речей, навіть одягу. Коли вона пішла, батько спалив її книжки в каміні, розбив її мобільний телефон, викинув усі її речі край тротуару. «Забудь про неї», — сказав він. До ранку місцева голота начисто все порозбирала. А за кілька тижнів вони переїхали у квартиру в кампусі, залишивши в попередньому помешканні ліжко, яке батько колись ділив із мамою. Тепер він спить на нижньому ярусі ліжка, а Птах — на верхньому.

Треба самому спалити листа. Її речі несуть небезпеку. Ба більше: коли він бачить на конверті своє ім'я, своє колишне ім'я, у його душі прочиняються двері й через них змією всередину проникає протяг. Часом він придивляється до людей, що сплять на тротуарах, і вишукує щось знайоме. Інколи навіть знаходить: шарф у горохи, квітчаста червона сорочка, вовняний капелюх, насунутий аж на очі, — і тоді на якусь мить вірить, що це вона. Буде легше, якщо вона зникла назавжди, якщо ніколи не повернеться.

Батькові ключі зі скрипом просовуються в замкову щілину, дзеленчать, шукаючи правильне положення.

Птах мчить у спальню, піднімає ковдру, ховає листа між подушкою й наволочкою.

Він мало пам'ятає про маму, але одне знає точно: у неї завжди був план. Вона не докладала б просто так стількох зусиль — знайти

їхню нову адресу, написати йому, адже це ризик. Отже, лист щось та й означає. Він повторює це собі знову і знову.

Вона їх покинула. Це все, що сказав батько.

А потім опустився на коліна і зазирнув Птахові в очі:

— Це на краще. Забудь про неї. Я нікуди не подінуся, і це — найважливіше.

Тоді Птах не знав, що вона накоїла. Знав лише, що багато тижнів поспіль, у ті години, коли вже давно мав спати, чув із кухні приглушені голоси батьків. Зазвичай ці розмови були йому за колискову, під яку він засинав за кілька хвилин: знак, що все гаразд. Але останнім часом то було більше схоже на перетягування каната: спочатку батьків голос, тоді — мамин, у якому вчувалася напруга, скреготіння зубів.

Уже тоді він зрозумів: краще ні про що не питати. Тому просто кивнув, і тато — теплий, сильний — міцно його обійняв.

Правду він дізнався вже згодом. Вона наздогнала його на дитячому майданчику, прилетіла по голові, наче камінь: «Твоя мати — зрадниця». Це сказав Д. Дж. Пірс і плюнув на землю, мало не поціливши Птахові на кросівки.

Усі знали, що його мама — Особа Азійського Походження. «Гонбао»*, дражнилися деякі діти. Нічого нового тут не було. Якщо придивитися, у Птаховому обличчі ці риси проступали всюди, де він не успадкував чогось від батька: у нахилі вилиць, формі очей. Саме собою азійське походження — не злочин, нагадувала всім влада. «ПАКТ не має стосунку до раси, — не втомно повторював президент. — Ідеться про патріотизм і мислення».

— Але твоя мати влаштовувала бунти, — сказав Д. Дж. — Мої батьки так сказали. Вона була небезпечна для суспільства. По неї мали прийти. Тому вона і втекла.

* Гонбао, або кунг-пао — страва китайської (сичуанської) кухні; одна з найпоширеніших, яка асоціюється з китайськими стравами в Америці. У цій книжці транслітерація з китайської подана за системою Кірнсової — Цісар. — Тут і далі прим. пер.

Батько попереджав його про це.

— Люди всіляке казатимуть, — застеріг він Птаха. — А ти просто собі вчися. Кажі: «Ми обірвали з нею всі зв'язки. Її більше немає в нашому житті».

Він так і сказав.

Ми обірвали з нею всі зв'язки. Її більше немає в моєму житті.

Серце стислося й розбилося в нього у грудях. На чорній землі блищала й танула слина від плювка Д. Дж.

Коли батько заходить у квартиру, Птах уже сидить за підручниками. Зазвичай він підстрибує, обіймає тата. Сьогодні ж усі його думки про лист, тож він схиляється над домашнім завданням і ховає очі.

— Ліфт знову не працює, — каже батько.

Вони живуть на верхньому поверсі гуртожитку. Десять сходових прогонів. Ця будівля — з найновіших, але університет такий старий, що навіть новіші будівлі вже сильно постаршали.

«Ми тут були ще до того, як Сполучені Штати стали країною», — любить казати батько. Й оце «ми» промовляє так, наче досі викладає на факультеті, хоча вже багато років — ні. Зараз він працює в університетській бібліотеці: веде облік, розставляє книжки по полицях, — а квартира додається як бонус до роботи. Птах розуміє, що то неабияка пільга — погодинна оплата праці в батька невелика, грошей бракує, — але він не сприймає це за особливу перевагу. Раніше в них був цілий будинок із подвір'ям і садом. А тепер — крихітна двокімнатна квартирка в гуртожитку: одна на двох із батьком спальня і вітальня з мінікухнею. Плита на дві конфорки, мініхолодильник — аж такий «міні», що навіть пакет молока вертикально не поставиш. Студенти, які живуть під ними, постійно змінюються. Щороку в них з'являються нові сусіди. Та щойно починаєш упізнавати людину в обличчя, як на її місце вже заїжджає нова. Влітку не працює кондиціонер, узимку обігрівачі шпарять на повну. А коли норовливий ліфт вирішує перепочити, піднятися чи спуститися можна лише сходами.

— Що ж, — править далі батько. Береться за вузол краватки, послаблює його. — Повідомлю управителіві.

Птах зосереджено дивиться на зошит, але відчуває, що батько вперся в нього поглядом. Чекає, коли Птах здійснить очі. Птах не наважується.

Домашнє завдання з англійської на сьогодні: «Напишіть один абзац про те, як розшифровується абревіатура ПАКТ і чому ця постанова має вирішальне значення для нашої національної безпеки. Наведіть три конкретні приклади». Він точно знає, що слід написати. Вони щороку вивчають це у школі. Постанова про американську культуру і традиції. У дитсадку вони називали це «обіцяночкою»: «Ми обіцяємо захищати американські цінності. Ми обіцяємо наглядати одне за одним». Щороку вони знову і знову вивчали цю тему, тільки слова ставали більші й складніші. На цих уроках вчителі зазвичай багатозначно дивилися на Птаха, і тоді весь клас теж розвертався, щоб подивитися на нього.

Він відкладає це завдання і зосереджується на математиці: «Припустімо, ВВП Китаю — 15 трильйонів доларів і щороку зростає на 6 %. Якщо ВВП Америки — 24 трильйони, але щороку зростає лише на 2 %, скільки потрібно років, щоб ВВП Китаю став більшим за ВВП Америки?».

З цифрами простіше. Одразу зрозуміло, де правильна відповідь, а де — ні.

— Ною, все гаразд? — питає батько.

Птах киває і робить невиразний жест у напрямку зошита.

— Просто багато домашки, — відповідає він.

Батька, вочевидь, ця відповідь задовольняє, і він іде у спальню, перевдягатися.

Птах обчислює, обводить суму акуратним прямокутником. Немає сенсу розповідати батькові, як у нього минув день. Усі вони однакові. Піти у школу звичним маршрутом. Виголосити присягу, заспівати гімн, походити з аудиторії в аудиторію з опущеною головою, намагаючись не привертати уваги в коридорах. Ніколи не підіймати руки. Коли видається вдалий день, його ніхто не помічає. Коли поганий — його або дражнять, або жаліють. Він не знає, що його дратує дужче, але винна в тому точно мама.

Немає особливого сенсу запитувати батька про його день. Наскільки він може судити, його дні мало чим відрізняються один від